

Vitae

Karina Bortun is candidate of philological sciences senior lecturer of Department of Ukrainian Language at Vasyl' Stus Donetsk National University. Her areas of research interests include topical issues of grammar.

Correspondence: k.bortun@donnu.edu.ua

Олена Козаченко

DOI 10.31558/1815-3070.2019.38.5

УДК 81-116.3

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНИМИ АТРИБУТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

Розглянуто особливості складнопідрядних речень з підрядними атрибутивної семантики, з'ясовано специфіку їх функціонування, схарактеризовано основні аспекти вивчення складнопідрядних речень, проаналізовано їхній вияв у зазначених структурах порівняно з реченнями інших типів.

Ключові слова: складнопідрядні речення, атрибутивна семантика, означальні речення.

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою проаналізувати специфіку функціонування складнопідрядного речення з підрядними атрибутивної семантики. Необхідно відзначити основні ознаки складнопідрядних речень на рівні синтаксичних зв'язків, семантико-синтаксичних відношень, елементарності / неелементарності.

Огляд літератури. Речення як основна синтаксична одиниця вищого рангу має зумовлену мовною системою синтаксичну форму, яка реалізує особливу категорійну семантику та здійснює передачу інформативного змісту. Кваліфікація речення як багатоаспектної одиниці передбачає виокремлення в ньому трьох рівнів – формально-граматичного, семантико-синтаксичного й комунікативного (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітко, М. В. Мірченко та ін.).

Проблему визначення складнопідрядних речень з підрядними атрибутивної семантики розглядали такі вчені: І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко, М. В. Мірченко, Н. Г. Фарина, Р. О. Христіанінова та інші.

Мета дослідження – розглянути функційні особливості складнопідрядних речень з підрядними атрибутивної семантики в сучасній українській мові.

Поставлена мета передбачає необхідність вирішення таких **завдань**:

- охарактеризувати основні аспекти вивчення складнопідрядних речень
- розглянути структурні, семантичні та комунікативні особливості складнопідрядних речень з підрядними атрибутивної семантики;
- визначити специфіку функціонування підрядними атрибутивної семантики у складі складнопідрядних речень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складнопідрядне як один із типів складного речення виокремлюється на основі підрядного зв'язку між його структурними компонентами, а отже, його формально-граматичну структуру створюють підрядні синтаксичні зв'язки і виділювані на їх основі головна й підрядні частини. Підрядний зв'язок, здебільшого, оформлено за допомогою підрядних сполучників або сполучних слів, які репрезентують його найяскравіше.

Складнопідрядним реченням називається складне речення, частини якого з'єднуються сполучниками підрядності або сполучними словами. У ролі сполучників вживаються найчастіше такі: що, як, коли, якщо, так що, тому що, щоб, якби, поки що, мов (немов), хоч, для того щоб, незважаючи на те що тощо: *Там, де зорі й тихі красоти, заспівайте у світанні час не для того, щоб пошанували, а для того, щоб згадали нас* (А. Малишко) (Zahnitko 354).

Вчений М. І. Греч першим у русистичі зробив розгорнуту класифікацію складнопідрядних речень у двох аспектах – логічному й граматичному. З граматичного боку, підрядні речення замінювали або іменники, або прикметники, тому вони поділяються на підрядні іменникові, підрядні прикметникові, підрядні обставинні (Gretsch 231).

Основоположні принципи логіко-граматичної класифікації в україністиці заклали Я. Головацький, Й. Лозинський, М. Лучкай, І. Нечуй-Левицький, М. Осадца, С. Смал-Стоцький та інші. Подібну класифікацію розвивав і поглиблював Є. К. Тимченко, розмежовуючи з-поміж “побічних” речень речівникові, прикметникові, прислівникові (Tymchenko 70).

П. Перевлеский диференціював підрядні речення на:

- 1) підрядні іменникові;
- 2) підрядні прикметникові;
- 3) підрядні обставинні (Perevlesskyi).

Власне-граматичний підхід до аналізу складнопідрядних речень був запропонований П. П. Фортунатовим, що розмежував складнопідрядні речення із сполучними словами і складнопідрядні речення із сполучниками (Fortunatov 188–189).

Формально елементарними є складнопідрядні речення, які структуруються лише двома предикативними частинами, одна з яких є головною, друга – підрядною. Підрядна частина містить у собі засіб зв'язку – сполучник

або сполучне слово. Формально неелементарні складнопідрядні речення включають три і більше предикативні частини, з яких лише одна постає власне головною, інші ж залежно від особливостей їхнього поєднання можуть бути або тільки підрядними, або одночасно підрядними стосовно однієї частини і головними стосовно іншої (Zahnitko 15).

На цій підставі класифікації за елементарністю / неелементарністю виділяють складнопідрядні речення з супідрядністю, послідовною підрядністю та складнопідрядні речення комбінованого типу: *Я люблю, коли ти пестиш мої білі коси своєю загрубілою на роботі рукою, коли ти поправляєш на мені ковдрочку...* (М. Чабанівський); *Периш зиму Олені було так тяжко і так сумно, що вона не знала, куди подітися* (Г. Тютюнник); *Тільки й знає Баглай, що звідти вона, де степи, де будяки по балках, де смага сарматська на обвітрених лицях горить!* (О. Гончар).

У сучасному українському синтаксисі певною мірою спостерігається корелятивність між різними типами синтаксичного зв'язку (узгодження, керування, прилягання) і різновидом семантико-синтаксичних відношень, хоча вичерпний перелік останніх у цілій низці досліджень варіюється. До основних різновидів семантико-синтаксичних відношень здебільшого відносять:

- 1) предикативні;
- 2) атрибутивні;
- 3) об'єктні;
- 4) обставинні.

Атрибутивні відношення охоплюють конструкції, в яких виражаються відношення предмета та його ознаки, хоча окремі лінгвісти останнім часом повернулися до поглядів О. Х. Востокова, вважаючи обставинні семантико-синтаксичні відношення різновидом означальних (Russkaja 15–45).

Такий підхід вимагає своєї корекції, оскільки обставинну семантику у всьому її загалі в жодному разі не можна звести до означальної. До означально-обставинних семантико-синтаксичних відношень слід віднести слово-сполуки із залежним компонентом, що виражений означальним прислівником або його еквівалентом: захоплено розповідати, сміливо декламувати, йти разом, перерахувати раз у раз та ін.

В українській мові поняття складнопідрядних речень із підрядними означальними було сформовано вже у XVII столітті. За спостереженнями О. С. Мельничука (Mel'nuchuk 346), визначена позиція предикативних частин атрибутивної семантики та їх приєднання за допомогою нейтральних, інваріантних сполучних елементів *що* та *котрий*.

В. П. Заскалета проаналізувала еволюцію структури, семантики та засобів зв'язку предикативних частин. На думку дослідниці, такий тип складних речень виник ще в індоєвропейській прамові пізнього періоду, проте завершальні етапи пов'язані з праслов'янським періодом, бо саме тоді сформувався основний апарат формальних засобів сполучення головної частини з підрядною (Zaskaleta).

Ф. І. Буслаєв вперше запропонував досліджувати систему складнопідрядних речень, з опертям на принципи логіко-граматичної класифікації. За основу цієї класифікації покладено принцип ізоморфізму, тобто уподібнення підрядного речення членові головного речення (Buslayev). Ф. І. Буслаєв вважав, що кожен член головного речення, крім присудка, може бути виражений не тільки словом, а й цілим підрядним реченням, тому у класифікації підрядних він враховував, яку синтаксичну функцію виконує підрядна частина щодо головної.

Відповідно до того, чим виступає підрядне речення супроти головного, у граматиках С. Й. Смал-Стоцького і В. І. Сімовича виділено складнопідрядні речення з підрядними присудковими, підметовими, предметовими, прислівниковими і прикметниковими (Smal-Stotskyi 117–118), а підрядні речення з атрибутивною семантикою при такому підході потрапляли до різних класифікаційних розрядів, порівн.: *Який пастух, така й череда – присудкове; Хто задоволений, той щасливий – підметове; Стежка, що йде до доброї криниці, утоптана – прикметникове* (Smal-Stotskyi 117–118).

М. П. Левицький вперше вжив термін «означальні речення». Складнопідрядні речення він називав «сполученими-залежними», а підрядні частини – додатковими. За його словами: «Додаткові, залежні від головного, речення можуть заступати собою яку-небудь частину головного речення: діяльник, вислов, означення, додатки або обставинні слова» (Levyts'kyi 174). «...Додаткові речення означальні, заступаючи собою прості означення, належать до якогось іменника в головнім реченні і відповідають на питання: *який? котрий?*»: *Зустріли ми двох людей, які верталися з походу* (Levyts'kyi 178).

Традиційний у межах логіко-граматичної класифікації опис складнопідрядних речень атрибутивної семантики подано в колективній монографії «Сучасна українська літературна мова: Синтаксис» за редакцією І. К. Білодіда. А. П. Грищенко бере за основу таке визначення для синтаксичних структур цього типу: «Складнопідрядним реченням з підрядним означальним називається таке складне речення, в якому підрядна частина виступає як атрибутивний визначник при іменнику, займеннику, прикметнику або словосполученні, що має загальне субстантивне значення у складі головного речення» (Kurs 332).

Складнопідрядні речення з підрядними означальними, в яких як показник синтаксичної залежності підрядної частини використовуються відносні слова, поділяються на дві підгрупи:

- 1) складнопідрядні речення з підрядними означальними, приєднуваними до означуваного прикметниково-іменниковими відносними займенниками;
- 2) складнопідрядні речення з підрядними означальними, приєднуваними до означуваного за допомогою прислівникових відносних слів (Kurs 335).

Аналізуючи характер сполучних засобів зв'язку між предикативними частинами, він звертає увагу на ті структури, в яких означальна семантика підрядної частини ускладнюється відтінком гіпотетичного порівняння (Kurs 342) або ж наявність окремих сполучників призводить до неоднозначної кваліфікації підрядного речення щодо його функції в системі складнопідрядної конструкції (Kurs 342). Логіко-граматична класифікація складнопідрядних речень знайшла своє застосування і в інших слов'янських мовах, зокрема в польській (Kurs 305–306, 308–310).

Формально-граматична класифікація складнопідрядних речень спирається на засоби зв'язку їх підрядної та головної частин. Беручи за основу цю ознаку, розрізняють три типи цих речень:

- 1) складнопідрядні речення зі сполучниками (сполучникові);
- 2) складнопідрядні речення зі сполучними словами;
- 3) складнопідрядні речення з розділовою паузою (безсполучникові).

Така класифікація зводить аналіз складнопідрядних речень до аналізу сполучників чи сполучних слів, за допомогою яких поєднуються в одне ціле їх предикативні частини, і зовсім не враховує інших структурних ознак. Однак сполучники самі собою далеко не завжди визначають стосунки між предикативними частинами складнопідрядних речень.

Уперше систему сполучних засобів у складнопідрядних реченнях атрибутивної семантики докладно описано в академічному «Курсі сучасної української літературної мови» за редакцією Л. А. Булаховського (Bulahovskyi). Автор розділу про підрядні означальні речення О. Є. Вержбицький виділив чотири їх різновиди:

- 1) речення, що поєднуються з головним за допомогою сполучних слів *який, чий, що, котрий, хто*;
- 2) речення, що поєднуються з головним за допомогою сполучних слів *де, куди, звідки, коли, як*;
- 3) речення, які поєднуються з головними сполучниками *що, що й, що аж, щоб*;
- 4) речення, які поєднуються з головними порівняльними сполучниками *як, ніби, наче, неначе, мов, немов*.

У другій половині ХХ століття визначальною стає структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень. Об'єктом аналізу тут постає складнопідрядне речення загалом. Уперше на характер співвідношення залежної частини з головною звернув увагу російський учений М. С. Поспелов (Pospelov 201–203), який виділив два типи складних синтаксичних одиниць: двочленні, у яких залежна частина розкриває зміст головної загалом, і одночленні, у яких підрядна частина пояснює в головній лише якийсь один її член (опорний компонент). Синтаксична позиція залежної предикативної частини первинно сформована для слова, яке в складному реченні розгорнуто в підрядні частини різної семантики.

Основна відмінність між логіко-граматичною і структурно-семантичною класифікацією складних одиниць у тому, що залежна частина стосується конкретної складової головної не як певного члена речення, а як лексико-морфологічного мовного явища, що потребує змістового доповнення.

Сьогодні замість термінів «дwochленні» та «одночленні» речення до ужитку увійшли термінологізовані вислови «речення розчленованої і нерозчленованої структури». У складнопідрядних реченнях нерозчленованої структури реалізовано синтаксичний зв'язок слова з простим реченням. На думку В. О. Белошапкової (Belo-shapkova 371), обов'язковою умовою для них є функціонування опорного елемента у складі головної частини. Дослідниця класифікує підрядний синтаксичний зв'язок за кількома параметрами:

- 1) передбачуваність / непередбачуваність;
- 2) обов'язковість / необов'язковість;
- 3) природа синтаксичних відношень.

У реченнях з передбачуванним синтаксичним зв'язком головний компонент визначає і проєктує форму залежного, вираженого всією предикативною частиною, у тому числі зумовлює використання окремих сполучних засобів. Зокрема, йдеться про поширення складної синтаксичної одиниці новою інформацією у підрядній предикативній частині, наявність якої спроектована валентністю предиката чи субстантива. Класифікація складнопідрядних речень за трьома ознаками, послідовне врахування особливостей їхньої структури обумовлює різне трактування суті окремих синтаксичних одиниць.

Н. Г. Фарина, розглядаючи клас складнопідрядних речень нерозчленованої структури, виділяє неоднакову кількість їхніх різновидів. І. Р. Вихованець вважає, що: «оскільки визначальним елементом структури складнопідрядних речень із валентно зумовленою підрядною частиною є опорне предикативне слово, то класифікація цих речень має будуватися на частиномовній належності опорного слова, його валентному потенціалі і характері семантико-синтаксичних відношень між опорним словом і підрядною частиною» (Vyhovanets' 331).

В українському мовознавстві поширеним сьогодні є й семантичний варіант класифікації складнопідрядних речень, коли до уваги беруть передовсім змістові відношення між їх предикативними частинами. Згідно із цим у класі складнопідрядних речень нерозчленованої структури виділяють речення із підрядними атрибутивною та з'ясувальною семантикою

Існують різні погляди щодо обсягу складнопідрядних речень із підрядними означальними. Основний кістяк таких синтаксичних одиниць традиційно утворюють структури, у яких підрядна частина пояснює в головній частині іменник і вказує на ознаку предмета. Враховуючи присубстантивну залежність таких підрядних частин, їх відповідно називають присубстантивно-означальними (Shul'zhuk 264), а зважаючи на синсемантичний чи автосемантичний характер головної частини, розрізняють власне атрибутивні й атрибутивно-поширювальні структури (Shul'zhuk 266).

На думку К. Ф. Шульжука, складнопідрядні синтаксичні структури з підрядними означальними не можна ототожнювати з членами речення подібної семантики – означеннями. Такі конструкції швидше можна співвіднести з відокремленими означеннями, що виражаються прикметниковими і дієприкметниковими зворотами (Shul'zhuk 264).

На думку М. В. Мірченка, підкатегорія атрибутивності підпорядкована надкатегорії предикативності і вказує на ознаку предмета, яку виражає в залежній частині складнопідрядного речення (Mirchenko 148). Саме на такій категоризації Р. О. Христіанінова будує семантико-синтаксичну класифікацію. При цьому дослідниця бере до уваги валентність співвідносного слова в головній частині.

За цими критеріями вона виділяє окремі семантико-структурні класи складнопідрядних речень із прислівними валентно не зумовленими підрядними частинами, серед яких виокремлено ще два підтипи: складнопідрядні речення з присубстантивними підрядними частинами атрибутивної семантики та складнопідрядні речення з придієслівними, приад'єктивними, приадвербіальними підрядними частинами означальної семантики.

У кожній із цих груп виділено семантико-синтаксичні класи. Речення з присубстантивними підрядними частинами атрибутивної семантики поділено на власне-атрибутивні і невластиво-атрибутивні (Mirchenko 243–251). Перший тип характерний чіткістю означальної семантики без додаткових конотацій і накладання інших значень, тоді як у другому випадку на атрибутивну семантику підрядної частини можуть нашаровуватися інші змістові відтінки.

Р. О. Христіанінова трактує як особливий структурно-семантичний тип речення, у головній частині яких опорним компонентом виступають займенники – катафоричні складнопідрядні речення (Khrystianinova 91).

Мовознавець акцентує увагу на вивченні таких речень в українському мовознавстві, зосереджується на класифікаціях прихильників структурно-семантичної класифікації, аналізує розбіжності, які виникають під час розгляду цього особливого класу підрядних речень. Займенникові слова виступають означенням з неповноцінною семантикою. Доповнення, розкриття цієї семантики – це основна функція займенниково-співвідносних (катафоричних) речень.

Р. Христіанінова поділяє складнопідрядні речення на симетричні та несиметричні:

1) речення симетричної структури, для яких характерна семантична однорідність співвідносних і сполучних слів, а також повне уподібнення семантики підрядної частини значенню опорного співвідносного слова; між опорним словом і підрядною частиною виникає безпосередня кореляція, оскільки зміст займенниково-співвідносного слова підрядна частина розкриває прямо, безпосередньо (Khrystianinova 147), напр.: *Прокинулася лише тоді, коли в коридорі задеренчав дзвоник* (Анатолій Дімаров);

2) речення асиметричної (несиметричної) структури, у яких такої семантичної однорідності немає, між співвідносним словом і підрядною частиною можлива як безпосередня, так і опосередкована кореляція, позаяк зміст займенниково-співвідносного слова підрядна частина може розкривати через порівняння, уподібнення поєднаних фактів або через прогнозований наслідок (Khrystianinova 147), напр.: *Йди назустріч їй і так зроби, Щоб тайники ненависті й злоби Для святоців любові стали сховом* (Дмитро Павличко).

Комплексна класифікація містить чотири семантико-синтаксичні типи несиметричних речень (адвербіальні, атрибутивні, субстанційні та предикатні), у кожному з яких виокремлено асинкретичні та синкретичні семантико-синтаксичні відношення, а також визначено основні корелятивні пари, що є їхньою формально-граматичною основою. Розглянемо докладніше атрибутивні несиметричні речення:

Атрибутивні (синкретичні):

1. Атрибутивно-адвербіальні / несиметричні речення: (синкретизм двох семантико-синтаксичних відношень):
– атрибутивно-порівняльні (іраціональне порівняння) (такий – наче; такий – немов; такий – якби, напр.: *Тихий, жалібний, ледь чутний, та якийсь такий, наче мала істота жалілася на весь світ і когось кликала на допомогу* (Володимир Лис);

– атрибутивно-порівняльні (раціональне порівняння) (такий – як, напр.: *Ти не такий, як про тебе розказував Лаврін* (Юрій Мушкетик);

– атрибутивні і способу дії (такий – як, напр.: *Не такий чорт страшний, як його малюють* (Нар. тв.));

– атрибутивні і наслідку (такий – що; такий – хоч, напр.: *В помешканні зависла така тиша, що чути стало дихання дядька Стефана* (Валерій Шевчук));

– атрибутивні й міри і ступеня (такий – як, напр.: *Не така це вже велика ціль, як він розповідав* (Валерій Шевчук));

– атрибутивно-цільові (такий – щоб; такий – щоби; такий – аби, напр.: *Як складно написати щось таке, щоб бодай якомось полегшити душу, і водночас вписатися у стільки параметрів, щоб бути саме письменником Країни Рад, а не буржуазним націоналістом* (Євгенія Кононенко));

– атрибутивно-темпоральні (такий – коли, напр.: *Та ніч, коли ми вперше зустрілися, викарбувалася в мені* (Лариса Денисенко));

– атрибутивно-локативні (такий – де; такий – куди; такий – звідки, напр.: *Ось чому, товариші, ми збудували такий метрополітен, де людина, спускаючись на станцію, відчуває себе, за визначенням робітників Москви – «як у палаці»* (Юрій Андрухович)).

2. Атрибутивно-субстанційні (інший – що; одне – що; єдине – що; останній – що; перший – що, напр.: *Знали інше, що підтверджувала советська влада: бандерівці покарали Крап'яка за те, що відмовився відчиняти їм склади зі спиртом* (Василь Базів)); (синкретизм трьох семантико-синтаксичних відношень).

3. Атрибутивно-субстанційно-адвербіальні:

– атрибутивно-субстанційно-адвербіально-локативні (той – де; той – куди; той – звідки; єдиний – де; єдиний – куди; останній – де; перший – де, напр.: *Чому із семи поверхів згорів тільки один – саме той, куди загнали українську книгу?* (Андрій Охримович));

– атрибутивно-субстанційно-адвербіальні темпоральні (той – коли; інший – коли; єдиний – коли, напр.: *Незвідь-чому, коли їв Єремія той хліб, привидівся йому теплий, росяний ранок, залитий сонцем, – саме той, коли Прохор блукав по горбах із своїм чорногузом, а Єремія крався за ними слідом* (Валерій Шевчук)).

В. Г. Зарицька розглядає синкретичні атрибутивно-об'єктні речення в системі підрядних означальних. Вона вважає, що причиною їх появи є опорні девербативи, які, хоча і не втратили особливостей дієслівного керування, вже своєю семантикою спричиняють появу означальної частини, а якщо до складу головної частини ввести препозитивний іменник у ролі співвідносного слова, то підрядна частина набуває чіткої атрибутивної семантики (Zaryts'ka 14).

Л. В. Шитик, відштовхуючись насамперед від семантики опорного слова – віддієслівного іменника, також трактує одиниці з девербативами як вияв семантико-синтаксичного синкретизму, а саме його об'єктно-атрибутивного підтипу (Shytyk 9).

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, в українській синтаксичній науці перші дві класифікації складнопідрядних речень (традиційна і формальна) розглядали підрядні атрибутивні речення недостатньо повно. Їх вивчення ґрунтувалося або на спільності синтаксичних функцій членів речення і залежних частин складного речення, або на засобах зв'язку головної та підрядної частин. У результаті граматики, побудованої на цих принципах, в першій класифікації занадто перебільшувалася паралелізм між визначенням головної та підрядної частини, а друга класифікація нівелювала значущість сполучних слів.

References

1. Antonenko-Davydovych, Borys. *Yak my hovorymo* (What are we speaking). Kyiv: Radyans'kyi pys'mennyk, 1970. Print.
2. Beloshapkova, Vera. "Grammaticheskaya priroda slozhnogo predlozheniya" (Grammatical nature of complex sentences), *Problemy sovremennoy lingvistiki* (Problems of modern linguistics). Moskva, 1968. 138–151. Print.
3. Bulakhovs'kyi, Leonid. *Spoluchnyky i spoluchihrupy* (Conjunctions and conjunctive groups (sentences)), *Vybrani pratsi* (Selected works). Kyiv: Naukova dumka, 1977. Vol. 2. 498–543. Print.
4. Buslayev, Fyodor. *Istoricheskaya grammatika russkogo yazyka* (Historical grammar of Russian language). Moskva, 1959. Print.
5. Valgina, Nina. *Sintaksis sovremennogo russkogo yazyka* (Syntax of modern Russian language). Moskva: Vysshaya shkola, 1991. Print.
6. Vykhovanets, Ivan. *Hramatykaukrayins'koyimovy*. Syntaksys (Ukrainian Grammar. Syntax). Kyiv: Lybid', 1993. Print.
7. Gartner, Theodor, Smal-Stotsky, Stepan. *Grammar of the Ruthenian language of Winnipeg*. Canada, 1919. 242.
8. Grets, Nikolay *Prakticheskaya russkaya grammatika*. SPb.Izd-voTip. SPb. Vospit. doma, 1827.376
9. Zahnitko, Anatoliy. *Teoretychna hramatyka ukrayins'koyi movy*: Syntaksys (Ukrainian Theoretica lGrammar. Syntax). Donets'k: DonNU, 2001. Print.
10. Zaryts'ka, Viktoriya. *Synkretichni typy pidryadnosti v systemi skladnoho rechennya* (Syncretic types of subordination in the system of complex sentences). Diss. Dnipropetrovs'k, 2005. Abstract. Print.
11. Zaskaleta, Valentyna. *Istoriya formuvannya skladnopidryadnykh rechen' z pidryadnymi oznachal'nymy* (The history of the formation of complex sentences with definitive dependent parts). Diss. Kyiv, 2003. Abstract. Print.
12. Kovaliv, Panteleymon. *Yak pravyl'no buduvaty frazy* (kotryi, yakyi, scho) (How to build a phrase (which, what)). Munchen, 1946. Print.
13. Kul'babs'ka, Olena. *Deverbatyvy v aktypredykatsiyi* (Deverbatives in the predicative act), *Naukovyi visnyk Chernivets'koho universytetu* (Scientific Herald of University of Chernivtsi). 321–322: 160–166. Print.
14. *Kurs suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy* (Course of modern Ukrainian language). Kyiv: Radyans'ka shkola, 1951. Print.
15. Kuts, Olena. *Semantyko-syntaksychna struktura rechen' z chotyryvalentnymy predykatomy* (The semantic-syntactic structure of sentences with tetravalent predicates). Diss. Kyiv, 2003. Abstract. Print.
16. Levyts'kyi, Modest. *Ukrayins'ka hramatyka dlya samonavchannya* (Ukrainian Grammar for self-studying). Katerynoslav-Leipzig, 1923. Print.
17. Lutsenko, Olena. *Funktsional'ni riznovydy pryslivnykh skladnopidryadnykh rechen' u khudozhnikh tekstakh* (Functional varieties of the word complex sentences in literary texts). Diss. Donets'k, 2009. Abstract. Print.
18. Mel'nychuk, Oleksandr. *Rozvytok struktury slovyans'koho rechennya* (Development of structure of Slavonic sentence). Kyiv: Naukova dumka, 1966. Print.
19. Mirchenko, Mykola. *Struktura syntaksychnykh katehori* (Structure of syntax categories). Luts'k: RVV «Vezha», 2004. Print.
20. Oliynyk Elina. *Semantyka ta prahmatyka z'yasuval'nykh skladnopidryadnykh rechen'* (Semantics and pragmatics of explanatory complex sentences). Donets'k: Yuho-Vostok, 2010. Print.

21. Onatii, Anastasiya. Syntaksychna orhanizatsiya skladnopidryadnykh zaimennykovo-spivvidnosnykh rechen' nesymetrychnoyi struktury (Syntactic Organization of Pronoun-correlated Sentences with Non-symmetrical Structure). Vinnytsia, 2018. Abstract. Print.
22. Ostrovs'ka, Lyudmyla. Kategoriya atrybutyvnosti v strukturi prostoho ukrainskoho rechennya (Attribute category in the structure of a simple Ukrainian sentence). Donetsk, 2006. Print.
23. Perevlesskiy, Piotr. Prakticheskaya russkaya grammatika (Practical Russian grammar). Sankt-Peterburg, 1847. Print.
24. Pospelov, Nikolay. Slozhnopodchynonnoye predlozheniye i yego strukturnye tipy (Complex sentence and its structural types), *Voprosy yazykoznavaniya (Questions of linguistics)*. 1959. 2: 19–27. Print.
25. Skoropada, Olena. Stylistychna kharakterystyka pidryadnykh oznachal'nykh rechen' v khudozhnikh tvorakh, prysvyachenykh revolyutsiyi 1905 roku (The stylistic characteristic of subordinate definitive sentences in works of art dedicated to the 1905 revolution), *Dopovidi ta povidomlennya L'vivskoho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka (Reports and messages of L'viv State University named by I. Franko)*. L'viv, 1955. 90–94. Print.
26. Slyn'ko, Ilarion. Syntaksys suchasnoyi ukraïnskoyi movy: problemni pytannya (Syntax of modern Ukrainian language: problem questions). Kyiv: Vyscha shkola, 1994. Print.
27. Tymchenko, Yevgeny. Kurs istoriyi ukraïnskoho yazyka. Vstup i fonetyka (Course of history of ukrainian language. Introduction and phonetics). Kharkiv: DVU, 1927. 170.
28. Faryna, Natalia. Skladnopidryadni rechennya nerozhlenovanoyi struktury v khudozhniiy prozi Ivana Franka (Complex sentences of a non-segmented structure in Ivan Franko's artistic prose). Diss. L'viv, 2016. Print.
29. Fortunatov, Philip. Izbrannyye trudy (Selected works). T. 1. Moskva: Uchpedgiz, 1956. 450
30. Khrystianinova, Rayisa. Skladnopidryadni rechennya v suchasniy ukraïnskyy literaturniy movi (Complex sentences in modern Ukrainian language). Kyiv: Instytut ukraïnskoyi movy. 2012. Print.
31. Cherednychenko, Ivan. Skladnopidryadni rechennya v suchasniy ukraïnskyy movi (Complex sentences in modern Ukrainian language). Chernivtsi: Vydavnytstvo Chernivetskoho universytetu, 1959. Print.
32. Shytk, Lydmyla. Yavyscha synkhronnoyi perekhidnosti v syntaksychniy systemi ukraïnskoyi literaturnoyi movy (Phenomena of synchronous transitivity in the syntactic system of the Ukrainian literary language). Diss. Kyiv, 2014. Print.
33. Shul'zhuk, Kalenyk. Syntaksys ukraïnskoyi movy (Syntax of Ukrainian language). Kyiv: VC "Akademiya", 2004. Print.

Надійшла до редакції 17 жовтня 2019 року.

COMPLEX SENTENCES WITH CONTRACTUAL ATTRACTIVE SEMANTICS

Olena Kozachenko

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

Background: The relevance of the research topic is due to the need to analyze the specifics of the operation of complex sentence with contract attributive semantics. It is necessary to note the main features of compound sentences at the level of syntactic relations, semantic-syntactic relations, elementary / non-elementary.

Purpose: The purpose of the study is to consider the functional features of compound sentences with contractual attributive semantics in modern Ukrainian.

The goal is to solve the following problems:

- to characterize the main aspects of the study of complex sentences;
- to consider the structural, semantic and communicative features of complex contractual sentences with contractual attributive semantics;
- to determine the specifics of the operation of attributive semantics in the composition of complex contract sentences.

Results: The subcontract as one of the types of complex sentence is distinguished on the basis of the contractual connection between its structural components, and hence its formal and grammatical structure is created by the contractual syntax and their main and subordinate parts.

Formally elementary are compound sentences, which are structured only by two predicative parts, one of which is the main one and the other is the contractual one. The contracting part contains a means of communication – a conjunction or conjunction. Formally non-elementary compound sentences include three or more predicative parts, of which only one becomes the main one, while others, depending on the peculiarities of their combination, can be either only contractual or concurrent with respect to one part and principal with respect to the other.

Discussion: Thus, in Ukrainian syntactic science, the first two classifications of compound sentences (traditional and formal) considered contract attributive sentences insufficiently. As a result, the grammar built on these principles in the first classification greatly exaggerated the parallelism between the definition of the head and the contractual part, and the second classification negated the importance of connecting words.

Keywords: complex contract sentences, attributive semantics, meaning sentences.

Vitae

Olena Kozachenko – postgraduate of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Vasyl' Stus Donetsk National University, methodist of the Department of Ukrainian Studies of the Municipal Higher Educational Institution «Vinnytsia Academy of Continuing Education». Her areas of scientific interests include research on complex-line sentences, elaboration of fiction and historical literature, writing methodological recommendations for teachers of Ukrainian language and literature, Ukrainian studies.

Correspondence: olenak0507@gmail.com